

RELACJE OSOBOWE W UJĘCIU MARTINA BUBERA

Martin Buber jest wybitnym przedstawicielem tzw. filozofii dialogu, która pojawia się jako opozycja przeciw filozofii tradycyjnej, zwłaszcza przeciwko tradycyjnemu niemieckiemu idealizmowi¹. Wywodzi się ona zasadniczo z tradycji żydowskiej, chociaż niektórzy jej przedstawiciele, jak na przykład Ferdynand Ebner i Gabriel Marcel odwołują się do tradycji chrześcijańskiej². Myśliciele reprezentujący filozofię dialogu zbliżają się do nurtu filozofii egzystencjalnej, są jakby pewną frakcją w tym nurcie³, a niektórzy wykazują także bliskie związki z fenomenologią. Oprócz Bubera i wspomnianych wcześniej dwóch myślicieli, do nurtu filozofii dialogu zaliczani są między innymi tacy filozofowie, jak: Franz Rosenzweig, Hans Ehrenberg, Herman Cohen, Eugen Rosenstock-Huessy, Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Jean Lacroix, Roger Mehl, Emmanuel Levinas⁴.

Filozofia dialogu, zwana niekiedy dialogiką⁵, filozofią spotkania⁶ lub filozofią stosunków „ja–ty–my”⁷, zajmuje się analizą relacji łączących ludzi między sobą, relacji człowieka do drugiego człowieka. Mistrzem w analizowaniu tych relacji okazał się właśnie filozof żydowski Martin Buber. Zwrócił on uwagę na to, że fundamentalnym faktem ludzkiej egzystencji jest „człowiek z człowiekiem”⁸. Buber wyróżnił relację człowieka do świata natury, do świata innych ludzi i do świata istot duchowych⁹. Szczególnym przedmiotem jego zainteresowań są jednak relacje osoby do innych osób ludzkich.

Analizując relacje w ogóle, a relacje międzyludzkie w szczególności, Buber wyróżnił dwa zasadnicze typy tych relacji:

1) relacje typu „ja–ty”

2) relacje typu „ja–to”

Te dwa typy relacji mogą występować nie tylko w odniesieniu się człowieka do drugiego człowieka, ale także w jego stosunku do świata natury i do świata istot duchowych. Relacja typu „ja–ty” jest relacją prawdziwie osobową, dialogiczną, relacja typu „ja–to” jest relacją rzeczową, monologiczną¹⁰. Relacja osobowa „ja–ty” stoi – zdaniem Bubera – na dużo wyższym poziomie aniżeli relacja „ja–to”¹¹. Filozof dialogu uważa, że u podłoża relacji osobowych znajduje się wrodzone „Ty” (das eingeborene Du)¹².

M. Buber przeprowadził najbardziej wszechstronne analizy relacji osobowych, charakteryzując je zarówno w aspekcie ich uwarunkowań, przebiegu, jak i skutków dla życia samych osób. Aspekty te będą wyznaczać tok rozważań w tym artykule.

1. Uwarunkowania relacji osobowych

W swoich pracach filozof żydowski podaje szereg warunków, jakie muszą spełnić osoby jako podmioty czy kresy relacji, aby relacje te miały charakter prawdziwie osobowy, tzn. zaistniały one jako relacje typu

¹ J. Doktor, Filozofia dialogu Martina Bubera, „Życie i Myśl” /1980/ nr 6, s. 63.

² J. Mader, Filozofia dialogu, w: Filozofia współczesna, praca zbiorowa pod red. J. Tischnera, Kraków 1989, s. 375.

³ G. Kovacs, Phenomenology and Logotherapy, w: Analecta Frankliana. The Proceedings of the First World Congress of Logotherapy /1980/, ed. by Sandra A. Wawrytko, Institut of Logotherapy Press /1982/, s. 34.

⁴ J. Mader, art. cyt., s. 375; J.F. Six, Od „Syllabusa” do dialogu, Warszawa 1972, s. 95.

⁵ G. Kovacs, art. cyt., s. 34.

⁶ J. Mader, art. cyt., s. 375.

⁷ B. Häring, Moralność jest dla ludzi, Warszawa 1978, s. 81.

⁸ M. Buber, Das Problem des Menschen, Heidelberg 1971, s. 164.

⁹ M. Buber, Das dialogische Prinzip, Heidelberg 1965, s. 103.

¹⁰ A. Wawrzyniak, Buber, Encyklopedia katolicka, t. 2, Lublin 1978, 1142.

¹¹ E. Fizzotti, Angoscia e personalità, Napoli 1980, s. 105.

¹² M. Buber, Das dialogische Prinzip, s. 31.

„ja–ty” a nie „ja–to”. Uwarunkowania te dotyczą przede wszystkim statusu bytowego osoby i jej istotnych właściwości, a także konkretnej struktury osobowościowej danej osoby i sposobu jej odnoszenia się do świata.

Podstawowym warunkiem wchodzenia przez człowieka w relacje osobowe jest bycie osobą. Według Bubera, relacje osobowe, zwłaszcza typu spotkania, mogą zaistnieć tylko pomiędzy osobami, między dwoma „ja”, a nie między indywiduami¹³. Filozof dialogu stwierdza, że „tylko między autentycznymi osobami istnieje autentyczna relacja”¹⁴. W innym miejscu filozof żydowski stwierdza, że najpierw trzeba być u siebie, aby można było wyjść ku drugiemu¹⁵. Najpierw muszę posiadać samoistne „ja” i doświadczać go, aby wejść w relację z drugim „ja” czyli z „ty”¹⁶. Podobnie, aby wejść w relację z tym, co absolutne, trzeba najpierw samemu być osobą¹⁷. Relacja może więc zaistnieć tylko między jednolitymi i odpowiedzialnymi osobami¹⁸. Zdaniem Bubera, w relacje osobowe jest zaangażowana cała osoba, całość cielesno–psychiczna¹⁹, a nie tylko duch człowieka. Przeżywanie siebie jako osoby jest uwarunkowane całościowym, syntetycznym ujmowaniem świata jako całości i jedności (ogład syntetyczny)²⁰.

Bardzo istotnym warunkiem zaistnienia relacji osobowych jest wolność osoby. Wolność ta, gdy chodzi o zdolność nawiązywania relacji, wyraża się w dwóch fundamentalnych właściwościach:

- 1) w zdolności prądystansu
- 2) w zdolności wchodzenia w relacje.

Pierwszy warunek jest zresztą podstawą zaistnienia drugiego, gdyż tylko w stosunku do bytu zdystansowanego można wejść w relacje²¹.

Innym koniecznym warunkiem wchodzenia w relacje jest jedność osoby, jej integracja wewnętrzna²². Relacja osobowa człowieka do człowieka możliwa jest tylko między osobami zintegrowanymi. Integralność osoby oznacza jej jedność, jedność życia, działania, jedność rozmaitych elementów składających się na całość bytu osobowego²³. Integralność taka przerasta – zdaniem Bubera – siły naturalne człowieka, dlatego proces integrowania i rozwoju osoby ludzkiej wiąże się z łaską Bożą²⁴.

Dalszym niezbędnym warunkiem wchodzenia w relacje jest autentyczność osoby. Autentyczność osoby wiąże się ściśle z autentycznością jej postawy i zachowania w sferze „międzyludzkiej”²⁵. Autentyczność osoby wiąże Buber ściśle z akceptacją siebie²⁶. Filozof ten stwierdza, że warunkiem autentyczności osoby jest akceptacja tego, czym jesteśmy i czym się stajemy.

Za jeden z istotnych warunków wchodzenia w relacje filozof dialogu uważa też otwartość osoby i jej samotranscendencję. Osoba musi być zdolna do przekraczania siebie, wychodzenia poza własną sferę, aby dotrzeć do sfery dostępnej dla obu partnerów²⁷.

Za warunek wchodzenia w relacje osobowe uważa też Buber dojrzałość i wewnętrzny rozwój osoby²⁸. Dojrzałość taka musi się wiązać z odpowiedzialnością osoby²⁹. Ogólnie można stwierdzić, że relacja osoby do świata i do innych osób zależy od relacji do siebie samej³⁰.

Oprócz uwarunkowań dotyczących osoby jako podmiotu relacji, omawia też Buber uwarunkowania dotyczące stosunku tej osoby do drugiej osoby, będącej kresem relacji. Filozof dialogu podkreśla przede wszystkim, że osoba wchodząca w relacje musi szanować godność drugiej osoby i nie traktować jej

¹³ J. Doktor, art. cyt., s. 66-67.

¹⁴ „Nur zwischen echten Personen gibt es echte Beziehung”, M. Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 163.

¹⁵ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 169.

¹⁶ Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 114.

¹⁷ M. Buber, *Reden über Erziehung*, Heidelberg 1964, s. 63.

¹⁸ Tamże, s. 72.

¹⁹ M. Buber, *Der Mensch und sein Gebild*, Heidelberg 1955, s. 14.

²⁰ M. Buber, *Urdistanz und Beziehung*, Heidelberg 1965, s. 16-17.

²¹ Tamże, s. 11.

²² Buber, *Reden*, s. 71-72.

²³ Tamże.

²⁴ S. Kowalczyk, *Bóg w myśli współczesnej*, Wrocław 1979, s. 329.

²⁵ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 280.

²⁶ Buber, *Urdistanz*, s. 28.

²⁷ Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 165.

²⁸ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 32.

²⁹ Buber, *Reden*, s. 71.

³⁰ Tamże, s. 63.

instrumentalnie. Buber przytacza w tym względzie zdanie Kanta, że człowiek nie może być nigdy potraktowany jako środek do celu³¹.

Pisząc o stosunku osoby do drugiej osoby filozof żydowski podkreśla rolę całościowego ujmowania osoby drugiego³². Niedostateczność spostrzegania (Unzulänglichkeit der Wahrnehmung) jest – zdaniem Bubera – jedną z przyczyn zaburzenia stosunków i kontaktów międzyludzkich³³. Rodzajem spostrzegania drugiego, koniecznym do zaistnienia relacji osobowych, jest uobecnienie³⁴, uprzytomnienie sobie drugiej osoby, dostrzeżenie jej w jej prawdzie jako osoby określonej przez ducha³⁵. Chodzi więc o ujmowanie drugiego w jego wyłączności i wyjątkowości, o nazywanie go po imieniu – jako „ty”. Obok odpowiedniego spostrzegania drugiego, stosunek do jego osoby musi być nacechowany akceptacją i afirmacją³⁶. Akceptacja winna dotyczyć przede wszystkim inności drugiego. Buber stwierdza, że to „bycie innym” drugiego musi być akceptowane i afirmowane w relacjach osobowych³⁷. Filozof dialogu pisze, że fundamentem bycia człowieka z człowiekiem jest dwojaka zdolność: pragnienie każdego człowieka, by być potwierdzonym przez innego człowieka w tym, kim jest i kim może się stać i wrodzona człowiekowi zdolność takiego potwierdzenia swoich bliźnich³⁸. Akceptacja osoby drugiego musi być związana z jego afirmacją. Buber stwierdza, że ludzka osoba potrzebuje afirmacji, ponieważ człowiek jako człowiek jej potrzebuje³⁹. Afirmacja polega na mówieniu „tak” do osoby drugiego⁴⁰.

Oprócz uwarunkowań dotyczących osoby jako podmiotu relacji oraz uwarunkowań dotyczących stosunku tej osoby do partnera, Buber wyróżnia również pewne warunki dotyczące samej relacji między osobami. Żydowski filozof dialogu stwierdza, że największe przeszkody w zaistnieniu relacji osobowych, to:

1) wciskający się pozór (der sich eindringende Schein)

2) niewystarczające spostrzeganie drugiego (die Unzulänglichkeit der Wahrnehmung)⁴¹.

Ta druga przeszkoda została już omówiona wcześniej; obecnie zwrócimy uwagę na pierwszą przeszkodę. Buber stawia postulat by w relacji osobowej unikać wszelkiego pozoru i by dbać o autentyczność relacji międzyosobowej⁴², o prawdziwe uczestnictwo drugiego w moim bycie⁴³. Autentyzm relacji wyklucza więc pozór, stosowanie masek, wymaga ujmowania drugiego w jego bycie osobowym⁴⁴. Autentyzm w kontaktach międzyludzkich oznacza, że „ludzie pokazują się sobie nawzajem takimi, jakimi są. Nie chodzi o to, żeby ktoś mówił drugiemu wszystko, ale wyłącznie o to, żeby między niego, a tego drugiego nie wdarł się żaden pozór. Nie chodzi o to, aby ktoś mógł sobie 'pofolgować' przed drugim, ale żeby on temu człowiekowi, któremu się zwierza, zapewnił udział w swoim byciu”⁴⁵. Autentyzm taki uważa Buber za warunek prawdziwego kontaktu międzyosobowego⁴⁶. Tylko autentyzm w sferze „międzyludzkiej” (zwischen) pozwala zachować autentyzm tego, co ludzkie, a więc w sferze osoby⁴⁷. Tam, gdzie nie ma autentyzmu w sferze międzyludzkiej, również i sami ludzie nie mogą być autentyczni. Aby zaistniał autentyzm w sferze międzyludzkiej, sam człowiek musi istnieć autentycznie. Buber wyróżnia w związku z tym dwa rodzaje ludzkiego istnienia. Jeden z nich to życie od strony istoty, „życie określone przez to, jaki ktoś jest, drugi zaś jako życie od strony obrazu, życie określone przez to, jak ktoś chce być widziany⁴⁸”. Pierwszy rodzaj istnienia to istnienie autentyczne, drugi zaś – nieautentyczne. W związku

³¹ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 290.

³² Buber, *Urdistanz*, s. 17.

³³ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 287.

³⁴ Buber, *Urdistanz*, s. 36.

³⁵ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 284.

³⁶ Tamże.

³⁷ Buber, *Urdistanz*, s. 30.

³⁸ Tamże, s. 28.

³⁹ Tamże, s. 36.

⁴⁰ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 283.

⁴¹ Tamże, s. 287.

⁴² M. Buber, *Życie między osobą a osobą*, „Więź” /1980/ nr 5, s. 22.

⁴³ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 280.

⁴⁴ Tamże, s. 291.

⁴⁵ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 15.

⁴⁶ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 291.

⁴⁷ Tamże, s. 280.

⁴⁸ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 14.

z tym ostatnim rodzajem istnienia, Buber wiele miejsca poświęca roli obrazu siebie i obrazu partnera w kontaktach osobowych⁴⁹.

2. Rola sfery „pomiędzy” w relacjach osobowych

Już wcześniejsze rozważania dotyczące uwarunkowań samej relacji osobowej wspominały o znaczeniu sfery „pomiędzy” (zwischen) w zaistnieniu relacji między osobami. Kategoria „pomiędzy” (zwischen) jest bowiem faktycznym warunkiem międzyludzkiej interakcji⁵⁰. Przestrzeń „pomiędzy” jest tą przestrzenią, w której rzeczywiście spotykają się „ja” z „ty”. Buber stwierdza, że w tej właśnie sferze „pomiędzy” dokonuje się istota dialogu osobowego⁵¹. Sfera ta rozciąga się między „ja” i „ty”, poza podmiotem, w obrębie tego, co obiektywne⁵². W tej sferze istnieją słowa wypowiedane przez osoby⁵³. Sfera „pomiędzy” jest prakategorią (Urkategorie) ludzkiej rzeczywistości. Nie jest to jakaś kategoria pozorna, lecz rzeczywiste miejsce i nosiciel ludzkiego wydarzenia. Nie zajmuje ona żadnego specjalnego miejsca ani też nie wykazuje żadnej ciągłości, lecz tworzy się według różnych danych w ludzkich spotkaniach⁵⁴. Buber pisze: „Przez sferę międzyludzkiego rozumiem jedynie aktualne zdarzenia między ludźmi, które mogą być w pełni wzajemne lub też takie, które zawierają w sobie możliwość rozwinięcia się lub uzupełnienia do wzajemnych, ponieważ partycypacja obydwu partnerów jest zasadniczo niezbędna”⁵⁵. Sfera „pomiędzy” jest sferą wzajemności, a to co się w niej dokonuje nazywa Buber „uobecnieniem”⁵⁶. Królestwo „pomiędzy” rozwija się poza subiektywnością, w obrębie obiektywności, na większej scenie, na której „ja” i „ty” się spotykają⁵⁷.

3. Zasadnicze cechy relacji „ja–ty”

M. Buber zwrócił uwagę na zasadniczą różnicę między relacją intencjonalną, skierowaną do świata rzeczy, a relacją dialogiczną do „ty” ludzkiego⁵⁸. Między „ja” i „ty” istnieje relacja dialogiczna, relacja wzajemności, wzajemnego otwarcia i oddania⁵⁹. Dialogiczność relacji osobowej polega również na tym, że ma ona charakter wezwania i odpowiedzi. Wezwanie pochodzi od każdego bytu, natomiast odpowiedź tylko od bytu świadomego i osoby. Pełna wzajemność zachodzi tylko w kręgu istot rozumnych.

Buber podkreśla również bezpośredniość relacji „ja–ty”⁶⁰. Bezpośredniość tej relacji oznacza, że dokonuje się ona bez udziału elementów zewnętrznych. Ten bezpośredni charakter relacji osobowej międzypodmiotowej wynika stąd, że w człowieku wymiar międzypodmiotowy nie jest jedną z cech, ale jest cechą centralną, najbardziej charakterystyczną⁶¹. Filozof ten pisze, że tylko tam, gdzie odpada wszelki pośrednik, dokonuje się prawdziwe spotkanie⁶².

Kolejną cechą charakterystyczną relacji osobowej „ja–ty” jest jej dynamiczność i zmienność. Relacja ta ciągle oscyluje między jej aktualnie osobowym i latentnie osobowym charakterem. Wyjątkiem jest tu relacja do Boskiego „Ty”, który nie może być zdegradowany do roli „ono”⁶³. Inną cechą relacji osobowej jest jej wyłączność. Wyklucza ona wszelkie inne osoby, a jedynie może współistnieć z relacją do Boskiego „Ty”⁶⁴.

⁴⁹ Tamże, s. 15; tenże, *Das dialogische Prinzip*, s. 279.

⁵⁰ Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 165.

⁵¹ M. Buber, *Logos. Zwei Reden*, Heidelberg 1962, s. 10.

⁵² Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 167.

⁵³ Buber, *Logos*, s. 10.

⁵⁴ Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 165.

⁵⁵ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 13.

⁵⁶ Buber, *Urdistanz*, s. 33.

⁵⁷ Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 167.

⁵⁸ J. Tischner, *Filozofia dialogu*, Kraków 1990, s. 148.

⁵⁹ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 19-20; Kowalczyk, *Bóg*, s. 330.

⁶⁰ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 78.

⁶¹ Fizzotti, *Angoscia*, s. 105.

⁶² Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 15-16.

⁶³ Tamże, s. 100-101, Kowalczyk, *Bóg*, s. 330.

⁶⁴ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 101.

4. Formy relacji osobowych

M. Buber wyróżnia różne formy, jakie mogą przybierać relacje osobowe między „ja” a „ty”. Do najważniejszych form zalicza on: uobecnianie, oddziaływanie na drugiego, spotkanie, dialog, miłość.

Uobecnienie jest ogólną kategorią, obejmującą to wszystko, co dzieje się w sferze „pomiędzy”. Buber pisze o wejrzeniu w drugiego jako szczególnej formie uobecnienia⁶⁵.

Inną kategorią ogólną na określenie tego, co dokonuje się w kontakcie między dwoma osobami, jest kategoria oddziaływania na drugiego. Według Bubera istnieją dwa sposoby oddziaływania na drugiego:

- 1) narzucanie drugiemu swoich poglądów (swojej postawy), co w skrócie można by określić terminem „propaganda”
- 2) spotkanie z drugim – egzystencjalny kontakt między będącym a mogącym się stać przez przekaz wartości, pobudzanie do rozwoju tych wartości w drugim⁶⁶.

Ten drugi typ polega na proponowaniu drugiemu wartości, które ten przyjmuje i uważa za własne. Na tym polega właśnie istota wychowania⁶⁷. Według żydowskiego filozofa do istotnych cech prawdziwego spotkania należy zaliczyć:

- 1) wyłączność
- 2) obecność
- 3) działanie i wzajemność
- 4) jedność aktywności i pasywności
- 5) bezpośredniość⁶⁸.

Bardzo istotną formą relacji osobowych jest dialog. Buber uważa, że w prawdziwym dialogu dokonuje się zwrot ku partnerowi w całej prawdzie. Każdy rozmówca szanuje „ty” partnera, do którego lub do których się zwraca, jako do osobowej egzystencji⁶⁹. Dialog jest szczególną formą kontaktu międzyosobowego. Jeśli natomiast rozmowa przybiera postać wyrażania siebie, wówczas łatwo przekształca się w gadaninę. W gadaniu partnerzy nie mówią do siebie, ale każdy będąc zwrócony do drugiego mówi „w rzeczywistości do fikcyjnej instancji, której istnienie wyczerpuje się w tym, aby go słuchać”⁷⁰. Buber stwierdza, że prawdziwej rozmowy nie można zaplanować. Jest ona bowiem mówieniem i słuchaniem, reagowaniem na to, co mówi inny⁷¹.

Szczególną formą relacji osobowych jest miłość. Osoba – jak pisze Buber – dociera do innej osoby przez podstawową więź, jaką jest miłość⁷². Miłość istnieje nie przy „ja” ani przy „ty”, ale w sferze pomiędzy nimi⁷³.

5. Skutki relacji osobowych

Skutki relacji pomiędzy osobami są wielostronne. Należy do nich zaliczyć przede wszystkim rozwój świadomości „ja” u osoby. Buber wyraża przekonanie o pierwszeństwie „ty” w stosunku do „ja”. U podstaw świadomości „ja” leży obecność „ty”, a być może nawet obecność ogólnego „my”⁷⁴. Filozof żydowski twierdzi, że rozwój wewnętrznej jaźni wynika nie ze stosunku człowieka do siebie, ale ze stosunku między jednym a drugim człowiekiem⁷⁵.

Relacje osobowe przyczyniają się również do pełniejszego rozwoju osoby. Człowiek dopiero w miłości do „ty” staje się „ja”⁷⁶. Relacja osobowa do drugiego pozwala na integrację sfery popędowej w całość

⁶⁵ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 17.

⁶⁶ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 287.

⁶⁷ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 19.

⁶⁸ *Doktor*, *Filozofia dialogu*, s. 65-66.

⁶⁹ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 293.

⁷⁰ Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 16.

⁷¹ *Tamże*, s. 23.

⁷² Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 18-19.

⁷³ "Die Liebe haftet dem Ich nicht an, so dass sie das Du nur zum "Inhalt, zum Gegenstand hätte, sie ist zwischen Ich und Du" (*tamże*, s. 18-19).

⁷⁴ Tischner, dz. cyt., s. 227

⁷⁵ Mader, art. cyt., s. 387.

⁷⁶ *Doktor*, art. cyt., s. 66-67.

życia osobowego. Tylko „ja” skierowane do „ty” może zintegrować własne „es”⁷⁷. Człowiek jest w tym większym stopniu osobą, im bardziej słowo „ja” jest częścią relacji „ja–ty”⁷⁸.

Relacje osobowe powodują afirmację i akceptację osoby, bez czego nie jest możliwy prawidłowy i pełny rozwój osobowy. Buber stwierdza, że wzrost osoby dokonuje się przez wzajemną obecność osób i akceptację⁷⁹. Relacje osobowe, zwłaszcza typu spotkania, są warunkiem stania się w pełni osobą⁸⁰. Dopiero wzajemne oddziaływanie na siebie w relacjach osobowych pozwala na urzeczywistnienie swego człowieczeństwa, gdyż „realizacja relacji 'ja–ty' jest zarazem aktualizacją dobra bytowego i etycznego zawartego w ludzkiej naturze”⁸¹.

Relacje osobowe pozwalają zarówno na pełne wyrażenie się osoby, jak i przyczyniają się do jej pełniejszej samoaktualizacji i otwarcia się na rzeczywistość oraz do wykorzystania możliwości człowieka⁸².

Od pozytywnych i prawidłowych relacji międzyosobowych zależy w dużym stopniu zdrowie człowieka, a także skuteczność procesu terapii⁸³. Również cały proces kształcenia i wychowania zależy od prawidłowych relacji między nauczycielem–wychowawcą a uczniem–wychowankiem⁸⁴. Odpowiedzialność, jaką w relacjach osobowych przyjmuje się za drugiego człowieka, przyczynia się do pełniejszego stawania się osobą i sobą⁸⁵.

Relacje osobowe pozwalają na doświadczenie sensu przez osobę, tak przecież istotnego dla jej prawidłowego funkcjonowania w świecie. Już u małego dziecka dzięki obecności matki tworzy się „podziemna dialogika”⁸⁶. Według Bubera dziecko już w pierwszych dniach swego życia przeczuwa sens⁸⁷. To obecność matki przy dziecku budzi u niego poczucie sensu. To wczesne poczucie sensu u dziecka przeradza się w dalszym rozwoju w poszukiwanie pełniejszego sensu, aż do Nadsensu włącznie.

Relacje osobowe przygotowują osobę do przyjmowania w przyszłości istotnych ról społecznych, zwłaszcza małżeńskich i rodzicielskich. Dzięki akceptacji osoby, jaka ma w nich miejsce, zwiększają one samoakceptację człowieka, a ta z kolei warunkuje akceptację ról małżeńskich i rodzicielskich. Stąd relacje osobowe „ja–ty” są podstawą tworzenia się wyższych relacji⁸⁸. Buber pisze, że tylko ludzie, którzy są zdolni powiedzieć do siebie „ty”, mogą również powiedzieć „my”⁸⁹. Dlatego też relacje osobowe między „ja” a „ty” są podstawą tworzenia się wspólnot i rozmaitych społeczności⁹⁰.

Ukazana tu w zarysie koncepcja relacji osobowych w ujęciu Martina Bubera nie wyczerpuje oczywiście całego bogactwa myśli żydowskiego filozofa dialogu. Zwraca ona uwagę jedynie na węzłowe momenty dialogiki tegoż filozofa oraz na „novum”, jakie myśl Buberowska wnosi do teorii człowieka i jego funkcjonowania w świecie. Filozofia dialogu Martina Bubera znajduje coraz większy oddźwięk we współczesnym świecie, wpływa na szereg nurtów współczesnej filozofii i w jakiś sposób współokreśla jej dalszy rozwój.

⁷⁷ Fizzotti, dz. cyt., s. 105.

⁷⁸ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 68.

⁷⁹ Buber, *Urdistanz*, s. 36.

⁸⁰ Doktor, art. cyt., s. 66-67.

⁸¹ Kowalczyk, *Bóg*, s. 329.

⁸² Buber, *Życie między osobą a osobą*, s. 20.

⁸³ W. Sahakian, *Logodrama and Philosophical Psychotherapy*, „*The International Forum for Logotherapy*” /1986/ nr 1, s. 31.

⁸⁴ B. Wicki, *Erziehung im Spannungsfeld von Intention und Wirkung*, w: *Wege zum Sinn*, hrsg. von A. Längle, München 1985, s. 181-182.

⁸⁵ J. Zirdum, *Antropologia personalistica nel pensiero di Viktor Frankl*, Romae 1984, s. 64.

⁸⁶ B. Wicki, *Das Kind als Person*, w: *Entscheidung zum Sein*, hrsg. von A. Längle, München 1988, s. 202.

⁸⁷ Tamże, s. 201.

⁸⁸ Buber, *Das dialogische Prinzip*, s. 68.

⁸⁹ „Nur Menschen, die fähig sind, zueinander wahrhaft „Du“ zu sagen, können wahrhaft „wir“ sagen”. Buber, *Das Problem des Menschen*, s. 115-116.

⁹⁰ Mader, art. cyt., s. 388.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Ziel dieses Artikels ist das Zeigen der Konzeption der Personenrelationen in der Fassung des hervorragenden Vertreters der Philosophie des Dialogs – Martin Bubers. Martin Buber ist dieser Denker der zeitgenössischen Philosophie, der eine vollständige Theorie der Personenrelationen entwickelt hat. In seiner Konzeption zeigt er vor allem die grundsätzlichen Bedingungen dieser Relationen seitens der Person, wie: Freiheit, Integrität, Authentizität, Dynamik, innere Reife der Person, die ganzheitliche Wahrnehmung der Person des Anderen, die Akzeptation und Affirmation seiner Dignität und Anderheit, das Vermeiden des Scheins also Authentizität in den Kontakten mit den Anderen.

Buber analysiert auch die Rolle der Sphäre „Zwischen“, in welcher sich das Wesen der Relationen, besonders des Dialogs vollzieht. Der jüdische Philosoph analysiert auch die charakteristischen Eigenschaften der Personenrelationen, solche wie: dialogischer Charakter, die Unmittelbarkeit, Dynamik usw. Buber zeigt einige Formen der Personenrelationen, wie: Vergegenwärtigung, Einwirkung auf den Anderen, Begegnung, Dialog und Liebe.

Zu den wichtigsten Folgen der Personenrelationen zählt er die innere Entwicklung der Person, die grössere Integration und Selbstverwirklichung, die Erfahrung durch die Person des Sinnes und der Werte, sowie auch die Vorbereitung zur Erfüllung der sozialen Rollen, besonders in der Ehe und in der Familie.